

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา" มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค
3. เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาชายกับหญิง
4. เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาที่มีพื้นฐานการศึกษาทางการเมืองการปกครองแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจากโรงเรียนรัฐบาลส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) 21 โรงเรียน จำนวน 310 คน และจากโรงเรียนรัฐบาลส่วนภูมิภาค 28 โรงเรียน จำนวน 267 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นหลายชั้นตอน (Multi-Stage Stratified Random Sampling) รวมตัวอย่างประชากรครูสังคมศึกษาทั้งสิ้น 577 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จากการศึกษาค้นคว้า จากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามแบบตรวจคำตอบ (Check-list) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับ

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามโน้ตค้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นคำถามแบบเลือกคำตอบ (Multiple Choice) จำนวน 40 ข้อ มีค่าความเที่ยง (Reliability) เท่ากับ 0.67 โดยมีขอบเขตของเนื้อหาในแบบสอบถามดังนี้

1. ประชาธิปไตยและการปกครองระบอบประชาธิปไตย
2. ความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย
3. ประเภทของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามโน้ตค้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งได้ปรับปรุงแก้ไข หลังจากผ่านการตรวจสอบด้านความครอบคลุมของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน และการทดลองใช้ (Try Out) เพื่อหาความเที่ยงแล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เลือกไว้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กระทำเป็น 2 ส่วน คือส่วนหนึ่งจัดส่งและรับแบบสอบถาม โดยทางไปรษณีย์ อีกส่วนหนึ่งไปส่งและรับแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง โดยส่งแบบสอบถามทั้งหมด 595 ฉบับ ได้รับกลับคืน 577 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.77

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ
2. ข้อมูลเกี่ยวกับมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) แล้วทดสอบความแตกต่างของมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยระหว่างครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค ครูสังคมศึกษาชายกับหญิง และระหว่างครูสังคมศึกษาที่มีพื้นฐานความรู้ทางการเมืองการปกครองแตกต่างกัน โดยทดสอบค่าที (t-test)

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพของครูสังคมศึกษา

- 1.1 ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ในส่วกลางร้อยละ 80.32 และส่วนภูมิภาคร้อยละ 73.03 เป็นหญิง
- 1.2 ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ในส่วกลางร้อยละ 59.68 และส่วนภูมิภาคร้อยละ 61.05 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี
- 1.3 ครูสังคมศึกษาส่วนกลางส่วนใหญ่ร้อยละ 24.19 ทำการสอนชั้น ม.4 แต่ครูสังคมศึกษาส่วนภูมิภาคส่วนใหญ่ทำการสอนชั้น ม. 1 และ ม. 2 ร้อยละ 20.97 เท่ากัน
- 1.4 วิชาที่ครูสังคมศึกษาเคยสอนและกำลังสอนอยู่ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคส่วนใหญ่เคยสอนและกำลังสอนวิชาสังคมศึกษา ส 101 - ส 102 (ประเทศของเรา) ร้อยละ 29.68 และ 33.71 ตามลำดับ
- 1.5 ส่วนวิชาที่เคยเรียนมานั้น ครูสังคมศึกษาส่วนกลางและครูสังคมศึกษาส่วนภูมิภาคส่วนใหญ่เรียนวิชา 221 การปกครองของไทยคิดเป็นร้อยละ 51.29 และ 49.44 ตามลำดับ
- 1.6 ครูสังคมศึกษาส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ส่วนใหญ่ทำการสอนมานานระหว่าง 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.87 และ 42.70 ตามลำดับ
- 1.7 สำหรับวุฒิทางการศึกษาสูงสุดที่ได้รับ ทั้งครูสังคมศึกษาส่วนกลางและครูสังคมศึกษาส่วนภูมิภาค ส่วนใหญ่มีวุฒิปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 86.45 และ 92.51 ตามลำดับ
- 1.8 ครูสังคมศึกษาส่วนกลางและส่วนภูมิภาคส่วนใหญ่เรียนวิชาเอกสังคมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 47.42 และ 55.43 ตามลำดับ
- 1.9 ครูสังคมศึกษาส่วนกลางและส่วนภูมิภาคส่วนใหญ่ศึกษาค้นคว้าจากตำราหรือเอกสารต่าง ๆ ร้อยละ 52.58 และ 58.43 ตามลำดับ

2. การศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ปรากฏผลดังนี้

- 2.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตย ด้านประชาธิปไตยและการปกครองระบอบประชาธิปไตย ผลปรากฏว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจหรือมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยและการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับถูกต้องมากที่สุดในเรื่องต่อไปนี้คือ ความหมายของการปกครองระบอบประชาธิปไตย จำนวนร้อยละ

56.34 ลักษณะสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ร้อยละ 49.91 หลักการประชาธิปไตยที่สำคัญร้อยละ 69.94 สาเหตุสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักการประชาธิปไตย ร้อยละ 55.76 นัยของคำกล่าวที่ว่า "รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน" กับกระบวนการประชาธิปไตย ร้อยละ 68.13 และการปฏิบัติที่ไม่ใช่ลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ร้อยละ 72.77

2.2 มโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผลปรากฏว่า ครุสังคัมศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจหรือมีมโนทัศน์เกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างถูกต้องมากที่สุด ในเรื่องต่อไปนี้คือ ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพียงร้อยละ 29.16 พฤติกรรมที่แสดงความรู้ ความเข้าใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างถูกต้อง ร้อยละ 81.03 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สมบูรณ์ ร้อยละ 41.86 การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแก่ประชาชน ร้อยละ 84.64 การร่วมกันทำงานตามแบบประชาธิปไตย ร้อยละ 49.03 และความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ร้อยละ 57.05

2.3 มโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านประเภทของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผลปรากฏว่า ครุสังคัมศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจหรือมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประเภทของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างถูกต้องมากที่สุด ในเรื่องต่อไปนี้คือ เหตุผลในการตัดสินใจออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร้อยละ 70.91 วิธีการจูงใจให้ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ร้อยละ 85.13 หน้าที่หลักของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร้อยละ 41.74 ความหมายของพรรคการเมืองร้อยละ 55.13 บทบาทของสมาชิกพรรคการเมือง ร้อยละ 88.59 การดำเนินงานเพื่อให้โครงการประสบความสำเร็จตามแบบประชาธิปไตย ร้อยละ 73.24 การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายหรือการตัดสินใจของรัฐบาล ร้อยละ 55.76 จุดมุ่งหมายของกลุ่มผลประโยชน์ ร้อยละ 63.70 การทำงานที่มีลักษณะเป็นแบบประชาธิปไตย ร้อยละ 82.84 สถานที่อำนวยความสะดวกให้ประชาชนแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองร้อยละ 76.09 วิธีปฏิบัติแบบประชาธิปไตยต่อความคิดเห็นส่วนใหญ่หรือมติของที่ประชุม ร้อยละ 72.71 "การสื่อสารทางการเมือง" ที่ควรติดตามเพื่อแสดงว่าสนใจเหตุการณ์บ้านเมือง ร้อยละ 64.74 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง ร้อยละ 67.78 กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ประชาชนน่าจะให้ความสนใจมากที่สุด ร้อยละ 31.97 แต่เรื่องต่อไปนี้

ครูสังคมีศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง แตกต่างกันออกไปคือเรื่อง ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการมีส่วนร่วมในชุมชน ครูสังคมีศึกษามีความรู้ ความเข้าใจถูกและผิดก้ำกึ่งกัน ร้อยละ 39.55 และเรื่องการสื่อสารทางการเมืองที่แสดงถึงการมีส่วนร่วม ครูสังคมีศึกษามีความรู้ ความเข้าใจไม่ถูกต้องมาก คิดเป็นร้อยละ 37.10

2.4 มโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผลปรากฏว่า ครูสังคมีศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจหรือมีมโนทัศน์เกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างถูกต้องมากที่สุด ในเรื่องต่อไปนี้คือ ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมือง ร้อยละ 49.04 ปัจจัยเกี่ยวกับชั้นทางสังคม ร้อยละ 58.21 การพัฒนาอุดมการณ์ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ร้อยละ 38.89 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเมือง ร้อยละ 67.07 และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ร้อยละ 70.05 แต่เรื่องต่อไปนี้ครูสังคมีศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองถูกต้องมาก คือเรื่อง สาเหตุที่คนไทยจะมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ครูสังคมีศึกษามีความรู้ ความเข้าใจถูกต้องมาก ถึงร้อยละ 48.28 ความต้องการที่เป็นมูลเหตุจูงใจให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ร้อยละ 67.38 และการปฏิบัติงานของรัฐบาลที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ร้อยละ 43.80 แต่เรื่องการปฏิบัติที่แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมือง ครูสังคมีศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ

2.5 มโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ผลปรากฏว่า ครูสังคมีศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจหรือมีมโนทัศน์เกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ถูกต้องมากที่สุดในเรื่องต่อไปนี้คือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้ประสบการณ์ตรงในการปกครองระบอบประชาธิปไตย คิดเป็นร้อยละ 59.38 การฝึกฝนให้นักเรียนเป็นผู้มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย คิดเป็นร้อยละ 61.71 และการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย คิดเป็นร้อยละ 65.25

3. การเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมีศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลปรากฏดังนี้

3.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมีศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลางกับส่วนภูมิภาคโดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณารายละเอียดปรากฏว่า มโนทัศน์ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลส่วนกลางและส่วนภูมิภาคบางข้อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 คือ เรื่องสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตามหลักการประชาธิปไตย การร่วมกันทำงานตามแบบประชาธิปไตย ความหมายของพรรคการเมือง ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมือง การพัฒนาอุดมการณ์ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

3.2 มโนทัศน์ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาชายกับหญิงโดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณารายละเอียด ผลปรากฏว่ามโนทัศน์ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาชายกับหญิง แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในเรื่องความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง หน้าที่หลักของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ การดำเนินงาน เพื่อให้โครงการประสบความสำเร็จตามแบบประชาธิปไตย

3.3 มโนทัศน์ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยม ที่มีพื้นฐานการศึกษาทางการเมือง การปกครองต่างกัน ไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณารายละเอียดปรากฏว่า มโนทัศน์ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของครูสังคมศึกษาที่มีพื้นฐานการศึกษาทางการเมืองการปกครองต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในเรื่องหลักการประชาธิปไตยที่สำคัญ สาระสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักการประชาธิปไตย องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สมบูรณ์ และการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา" ปรากฏผลข้อค้นพบทั้งที่เป็นไปตามสมมติฐานและไม่เป็นไปตามสมมติฐาน สามารถนำไปประ เติ็นสำคัญมาอภิปรายได้ดังนี้

1. มโนทัศน์ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัศึกษาด้านประชาธิปไตยและการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ มีความรู้ ความเข้าใจ หรือมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยและการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยโดยส่วนรวมในระดับถูกต้องมากที่สุด ยกเว้นมโนทัศน์ด้านประเภทของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง และมโนทัศน์ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเรื่อง ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการมีส่วนร่วมในชุมชนที่ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีมโนทัศน์หรือความรู้ ความเข้าใจถูกผิดก้ำกึ่งกัน และ เรื่องการสื่อสารทางการเมืองที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจหรือมีมโนทัศน์ถูกต้องน้อยที่สุดหรือไม่ถูกต้องเลย แสดงว่าครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจหรือมีมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สาย ภาณุรัตน์ (2512 : 11 - 12) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของครูไทยต่อกิจกรรมทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะครูในกรุงเทพ-ธนบุรี" ผลการวิจัยพบว่าครูส่วนใหญ่สนใจเรื่องการเมืองมากพอสมควร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภัตรา คล้ายคุ้ม (2519 : 9 - 12) เรื่อง "ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย" ซึ่งพบว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนใหญ่เห็นด้วยในเกณฑ์ปานกลางที่ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจและ เป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การเลือกตั้ง เป็นวิธีหนึ่งแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเลือกตั้งที่ถูกควรเลือกพรรคการเมืองมากกว่าตัวบุคคล และครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่สอนหรือแนะนำการใช้สิทธิเลือกตั้งแก่นักเรียนมาก แสดงความสนใจต่อรัฐธรรมนูญอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และส่วนใหญ่ไม่เคยทำงานร่วมกับพรรคการเมือง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของปรีชา ตงมณี (2520 : 73 - 75) เรื่อง "ทัศนคติของครูประถมศึกษาที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร" ซึ่งพบว่า ครูประถมศึกษาชายและหญิงมีความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยดี มีความสำนึกและความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยน้อย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกษม เขยชม (2524 : 15 - 33) เรื่อง "ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของครูสังคมศึกษา" ซึ่งพบว่า ครูสังคมศึกษามีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในเรื่องรัฐธรรมนูญอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชลัช จงสืบพันธ์ (2527 : 211 - 212) เรื่อง "การศึกษาลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบทและลักษณะทางจิตวิสัยของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง" ซึ่งพบว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างจังหวัดมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงทุกองค์ประกอบ แต่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิชิต นวลแก้ว (2520 : 37 - 41) ซึ่งทำการวิจัย

เรื่อง "ความคิดเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการครูระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี" ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาและวิทยาศาสตร์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองไทยยังสับสนอยู่ อย่างไรก็ตามผลการวิจัยของวิจิต นวลแก้ว ที่แตกต่างกันไปเป็นงานวิจัยที่นำมาในช่วงเวลาที่ต่างกันคือเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมาแล้ว ซึ่งอาจจะ เป็นช่วงที่สภาพแวดล้อมทางการเมืองในขณะนั้นเป็นปัจจัยให้เกิดความคิดทางการเมืองของครูสังคมศึกษาสับสนก็ได้ เพราะเป็นช่วงต่อเนื่องจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นที่น่าสังเกตว่า ครูสังคมศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรของการวิจัยนี้ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีช่วงอายุ 31 - 40 ปี เมื่อคิดคำนวณแล้ว จะปรากฏว่า มีอายุระหว่าง 18 - 27 ปี ในช่วงเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 และครูเหล่านี้จะอยู่ระหว่างศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือสำเร็จการศึกษาออกมาทำงานไม่นานนัก อาจมีประสบการณ์ มีส่วนร่วมทางการเมืองของช่วงเวลานั้นที่มีการตื่นตัวทางการเมืองการปกครองกันมากทั้งในการเรียนการสอนในโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาและกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ครูสังคมศึกษาในปัจจุบันที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่จึงนับว่าได้ผ่านการศึกษามองการเมืองการปกครองทั้งในสถาบันการศึกษาและได้มีประสบการณ์ตรงมามากพอสมควร ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา และการสื่อสารทำให้ครูสังคมศึกษาสามารถติดตามความรู้ใหม่และความเคลื่อนไหวทางการเมืองการปกครองได้มากยิ่งขึ้น การวิจัยยังพบว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองจากตำราหรือเอกสารอื่น ๆ ในส่วนกลางถึงร้อยละ 52.58 และร้อยละ 58.43 ในส่วนภูมิภาค จึงน่าจะเป็นปัจจัยให้ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ความเข้าใจหรือมีมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับประชาชนโดยอยู่ในระดับดีหรือถูกต้องที่สุด เป็นส่วนใหญ่ได้

2. การเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับประชาชนโดยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค โดยส่วนรวมปรากฏว่ามโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับประชาชนโดยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลางกับส่วนภูมิภาคไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยที่พบนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกษม เขยชม (2524 : 64) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของครูสังคมศึกษา" และพบว่าครูสังคมศึกษาที่มีสถานปฏิบัติงานสอนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ในเมืองและนอกเมืองมีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองไม่แตกต่างกัน แต่ไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สมชาย สิทธิพงศ์ (2519 : 27-30) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติต่อการเมืองของอาจารย์วิทยาลัยครู" ที่พบว่าอาจารย์

ในวิทยาลัยครูส่วนกลางและอาจารย์ในวิทยาลัยครูในภาค เหนือมีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกัน ผู้วิจัยคิดว่าอาจ เป็น เพราะ เป็น เรื่องที่ค่อนข้าง เป็นนามธรรมที่จะต้องอาศัยประสบการณ์ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจอีกมาก ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลส่วนกลางใกล้ชิดกับเหตุการณ์ทางการเมืองและได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมากกว่าครูสังคมศึกษาในส่วนภูมิภาคอันอาจทำให้ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมส่วนกลาง เป็นกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย มีความรู้ ความเข้าใจจากประสบการณ์ต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจและสนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น เป็นผลให้มีโนทัศน์ต่างไปจากครูส่วนภูมิภาค ซึ่ง กาเบรียล เอ อัลมอนต์ และ อิงแฮม จี เพาเวลล์ (Gabriel A. Almond and Engham G. Powell, Jr. 1966 : 36) ที่ว่าการเพิ่มของจำนวนผู้มีส่วนร่วมประกอบกับการเปิดโอกาสและช่องทางให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ทำให้มีการเรียกร้องของกลุ่มชนและกลุ่มพลังต่าง ๆ ที่จะ เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระบบการเมืองอย่างรวดเร็ว การเพิ่มขึ้นของการเรียกร้องที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก ๆ ย่อมก่อให้เกิดรูปแบบการเมืองระดับล่างให้แก่สังคม (Political Infrastructure) ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองที่จะสนับสนุนหรือคัดค้านการบริหารงานของรัฐบาลรวมถึงการเกิดผู้แทนราษฎรในรัฐสภาด้วย ซึ่งโทมัส เอช สตีเวนสัน (Thomas H. Stevenson 1966 : 65) ได้ชี้ให้เห็นว่า เมื่อเกิดกลุ่มชนและกลุ่มพลัง เรียกร้องให้คนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นย่อมส่งผลดีต่อระบบประชาธิปไตย ที่มองเห็นถึงความสำคัญของประชาชนให้ประชาชนทุกกลุ่มมีสิทธิในการเลือกผู้แทนของตนเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและบริหารประเทศแทนที่จะ เป็นภาระหน้าที่ของคนกลุ่มผู้นำเพียงกลุ่มเดียว รวมทั้งประชาชนได้รับการประกันในเรื่องสิทธิพื้นฐานต่าง ๆ เช่น สิทธิในการพูด การเขียน การนับถือศาสนา และสิทธิเท่าเทียมกันในศาล อันเท่ากับเป็นการขยายเขตพื้นฐานของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมให้กว้างขึ้น ซึ่งการขยายขอบเขตของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมให้กว้างขวางออกไป ทั้งโดยตั้งใจของคณะผู้ปกครองประเทศ หรือจะได้โดยการเรียกร้องจากกลุ่มพลังต่าง ๆ ของสังคม ย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบเดิม มาสู่รูปแบบของการถ่ายทอดทางสังคมในรูปแบบใหม่ด้วย

3. การ เปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาชายกับหญิง โดยส่วนรวมปรากฏว่ามโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาชายกับหญิงไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 ผลที่พบนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของเรวัต แซ่ฮ่วย (2519 : 20-28) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาทัศนคติแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาในวิทยาลัยครูภาคใต้" ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติ แบบประชาธิปไตยของนักศึกษชายและนักศึกษหญิง ด้านการยอมรับ

แตกต่างกัน ทศนคติแบบประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมและปัญญาธรรมของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัตนาภรณ์ มหาศรานนท์ (2520 : 35 - 40) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาระกาศนียบัตรชั้นสูงในกรุงเทพมหานคร" ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกษม เขยชม (2524 : 15 - 38) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองของครูสังคมศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษามีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สมเจต อ่ำรอด (2518 : 32-39) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษาในวิทยาลัยครู" ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชายกับนักศึกษาหญิงที่อยู่ในเมืองกับนอกเมืองมีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พลศักดิ์ จิระไกรศิริ (2520 : 89-94) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "วัฒนธรรมทางการเมืองของครูในกรุงเทพมหานคร" ผลการวิจัยพบว่าครูไทยส่วนใหญ่มีทั้งวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง การศึกษาและเพศเป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการวิจัยของ วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวิน (2521 : 66-68) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง "วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีศึกษาระดับปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับปริญญาโทมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูงและแบบเผด็จการในระดับค่อนข้างต่ำ มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูง ความแตกต่างในเพศมีอิทธิพลและสาขาวิชาไม่มีอิทธิพลเหนือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มานะศรี ยงเจริญ (2522 : 212) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง "การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 มหาวิทยาลัยรามคำแหง" ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาหญิง ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชัยวัฒน์ รัฐขจร (2522 : 88-89) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง "ความเข้าใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี" ผลการวิจัยปรากฏว่า เพศชายมีความเข้าใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชลัช จงสืบพันธ์ (2527 : 211-212) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะปริบท และลักษณะทางจิตวิสัยของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง" ผลการวิจัยปรากฏว่านักศึกษายชายมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่านักศึกษาหญิงเกือบทุกองค์ประกอบ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ แอนน์

คริสติน เมอร์ฟี (Anne Christine Murphy 1981 : 76-A) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Effectiveness of The Social Studies to Attain Its Goal of Citizenship Education" ซึ่งพบว่าครูหญิงมีความรู้สึกอิสระในการสอนสังคมศึกษามากกว่าครูชาย ครูชายคิดว่าควรจะต้องแสดงออกในแง่การเมือง หรือการมองเห็นคุณค่าของแต่ละคนตามธรรมชาติ ส่วนครูหญิงนั้นคิดว่าควรจะเป็นไปในแง่ความรักชาติมากกว่าการสั่งสอนเรื่องการเมือง และงานวิจัยของแซมมวล เลาเซอร์ ลอง (Sammuel Louser Long 1969 : 4069 A) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Social Studies Teacher as Political Socialization Agent" : An Empirical Investigation of Role Perception and Role Performance" ซึ่งพบว่าครูชายคิดว่าควรจะต้องแสดงออกในแง่การเมืองหรือมองเห็นคุณค่าของแต่ละคนตามธรรมชาติ ส่วนครูหญิงนั้นมีความคิดเห็นว่าจะ เป็นในแง่ของความรักชาติมากกว่า

ผู้วิจัยเห็นว่าสำหรับในประเทศไทยน่าจะเป็นที่พอใจที่ครูชายและหญิงมีมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งจะได้เป็นผลดีต่อการเรียนการสอนที่ทั้งครูชายและหญิงสามารถช่วยกันพัฒนามโนทัศน์และทักษะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้แก่ักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปการปฏิบัติทางการเมืองจริง ๆ ในสังคมมักจะปรากฏว่าผู้หญิงมักจะมีบทบาทน้อยกว่าผู้ชาย แต่การวิจัยนี้แสดงว่าครูสังคมศึกษาชายและหญิงไม่ได้ค้อยหรือต่างกันในเรื่องความรู้ความเข้าใจอันจะนำไปสู่บทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูชายและหญิงให้ควบคู่กันไป

4. การเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาที่มีพื้นฐานการศึกษาทางการเมืองการปกครองแตกต่างกันโดยรวมปรากฏว่ามโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษา ที่มีพื้นฐานการศึกษาทางการเมืองการปกครองมาก กับมีพื้นฐานการศึกษาทางการเมืองการปกครองน้อยไม่แตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยคิดว่าอาจจะ เป็นเพราะเหตุผลที่ว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมส่วนกลางมีโอกาสได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองจากสื่อมวลชนและผู้ทรงคุณวุฒิเหมือน ๆ กับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมส่วนภูมิภาค ซึ่งโอกาสก็เอื้ออำนวยเช่นกัน และครูสังคมศึกษาในกลุ่มคู่เปรียบเทียบเหล่านี้ ต่างก็ได้รับผลกระทบและได้มีประสบการณ์ในระดับปริมาณใกล้เคียงกัน จึงทำให้ครูสังคมศึกษาในกลุ่มคู่เปรียบเทียบมีพื้นฐานการศึกษาทางการเมืองการปกครองไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 9) ในกรณีเช่นที่กล่าวนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมชาย สิทธิพงศ์ (2519 : 28) "การศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติต่อการเมืองของอาจารย์วิทยาลัยครู" ที่พบว่าอาจารย์ในวิทยาลัยครูส่วนกลางและอาจารย์

ในวิทยาลัยครูในภาคเหนือ จำแนกตามสถานที่ปฏิบัติการสอนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองไม่แตกต่างกันนั้น อาจจะเป็นเพราะการจัดวางหลักสูตรของสถาบันฝึกหัดครูตลอดจนมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแก่ครูนั้นมีลักษณะเดียวกันและโอกาสของครูในการรับรู้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองจากสื่อมวลชนจึงไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พลศักดิ์ จิระไกรศิริ (2520 : 89-94) เรื่อง "วัฒนธรรมทางการเมืองของครูในกรุงเทพมหานคร" ซึ่งพบว่าครูส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ระดับการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองทั้งแบบประชาธิปไตยและเผด็จการ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สาย ภาณุวัฒน์ (2511-2512 : 29) เรื่อง "ทัศนคติของครูต่อกิจกรรมทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะครูในเขตกรุงเทพ-ธนบุรี" ที่พบว่าครูที่ได้รับปริญญามีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างจากครูที่ไม่ได้รับปริญญา

ผู้วิจัยได้พบว่ากลุ่มครูสังคมนิสิตศึกษาคู่เปรียบเทียบกับที่เป็นประชากรในการวิจัยที่มีพื้นฐานการศึกษาทางการเมือง การปกครองแตกต่างกันมีนัยสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับของประชาธิปไตยไม่แตกต่างกันจากผู้ที่มีพื้นฐานการเมืองมาถือว่า การที่ไม่แตกต่างกันอาจจะ เป็นด้วยครูสังคมนิสิตศึกษาที่เรียนวิชาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองมาน้อย แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรวิชาสังคมนิสิตศึกษา พุทธศักราช 2521 และ 2524 ซึ่งมีจุดประสงค์และรายละเอียดวิชาต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องการเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น ครูสังคมนิสิตศึกษาที่ต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมหรือเข้ารับการอบรมเพิ่มเติม จะเห็นได้จากครูสังคมนิสิตศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจากส่วนกลางร้อยละ 52.58 และส่วนภูมิภาคร้อยละ 58.43 ศึกษาจากตำราและเอกสารต่าง ๆ และครูสังคมนิสิตศึกษาส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ร้อยละ 14.84 และ 10.86 ตามลำดับ เคยเข้ารับการอบรมเพื่อหาวิชาหรือการเรียนการสอนการเมือง การปกครองที่จัดขึ้น ประกอบกับความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทำให้ครูสังคมนิสิตศึกษามีโอกาสแสวงหาความรู้ทางการเมืองการปกครองจากแหล่งความรู้นานาชาติได้มากขึ้นและรวดเร็ว จึงเป็นผลทำให้มีทัศนคติครูสังคมนิสิตศึกษาที่มีพื้นฐานการศึกษาวิชาการเมืองการปกครองในระบบการศึกษาจากสถาบันมากกว่ากันน้อยกว่า ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

จากเหตุผลที่พบในการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้พบในครั้งนี้ เป็นเรื่องที่สามารถได้รับการแก้ไข เพราะจะมีผลไปถึงประชาชนชาวไทยในอนาคต ทนทานที่น่าจะถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ มโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของครูสังคมศึกษาให้มีความถูกต้อง มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้คือ

ข้อเสนอแนะต่อกระทรวงศึกษาธิการ

1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรจะมีโครงการต่าง ๆ ในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาโดยผ่านทางสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ตลอดจนจัดกิจกรรมพิเศษเช่น การอภิปราย ปาฐกถา เป็นต้น เพื่อให้ครูสังคมศึกษาได้ติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมือง การปกครองและขยายโลกทัศน์ สำหรับพัฒนาการเรียนการสอน และได้มีส่วนร่วมทางการเมืองตามโอกาสอันควร เพื่อเป็นตัวอย่างหรือผู้นำชุมชนได้
2. กรมสามัญศึกษา โดยหน่วยศึกษานิเทศก์ควรที่จะส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจและทักษะทางการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ให้แก่ครูสังคมศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนามโนทัศน์ที่ถูกต้องแก่ครูสังคมศึกษาและสมรรถภาพการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย เช่น การจัดอบรมสัมมนา การประชุมปฏิบัติการ
3. กรมวิชาการ ควรได้จัดทำและเผยแพร่เอกสารประเภทต่าง ๆ รวมทั้งคู่มือเกี่ยวกับความรู้ที่จำเป็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองและแนวทางใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยแก่ครูสังคมศึกษาอย่างสม่ำเสมอ
4. กระทรวงศึกษาธิการควรมีแนวทางในการคัดเลือก เพื่อบรรจุเป็นครูประจำการโดยมีการวัดพื้นฐานความรู้ความเข้าใจหรือมโนทัศน์เกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ถูกต้องเหมาะสมด้วย เพราะครูจะมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาพลเมืองที่ดีจะไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย
5. กระทรวงศึกษาธิการควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูสังคมศึกษา ได้พัฒนาตนเองด้วย

การเข้าร่วมโครงการ เสริมความรู้ทางการเมืองการปกครองและสังคม ตลอดจนยุทธศาสตร์การสน
การ เมืองการปกครองใหม่ ๆ ที่สถาบันการศึกษาระดับสูง หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องจัดขึ้น

ข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารโรงเรียน

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรที่จะได้สนับสนุนหรือส่งเสริมให้ครูผู้สอนสังคมศึกษาได้ศึกษา
บทบาทความรู้ทางการเมืองการปกครองเพิ่มเติมอยู่เสมอ โดยอาจจะอนุญาตให้ไป เข้ารับการอบรม
สัมมนา ฯลฯ ตามโอกาสที่ควร ทั้งนี้เพื่อให้ครูสังคมศึกษาเป็นผู้มีความรู้ความ เข้าใจ เกี่ยวกับการมีส่วน
ร่วมทางการเมือง ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน ในอันที่จะนำความรู้ความ เข้าใจนั้นมาถ่ายทอดให้แก่
นักเรียนอันเป็นเยาวชนของชาติให้ได้รับความรู้ความ เข้าใจที่ถูกต้องต่อไป

2. ผู้บริหารควรปรับปรุงบุคลิกภาพการแสดงออกและ เปิดโอกาสที่จะทำให้ครูผู้นำแห่ง
ความคิดเห็นหรือให้คำแนะนำต่าง ๆ แก่ผู้บริหารในทางที่จะเอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
เมืองในระบอบประชาธิปไตยให้มากขึ้น เช่น การจัดให้มีสภาอาจารย์ในโรงเรียน เป็นต้น

3. ผู้บริหารควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้ครูสังคมศึกษามีส่วน
ร่วมทางการเมืองได้มากขึ้น เช่น จัดในรูปการอภิปราย การอบรมเกี่ยวกับการ เมืองที่จะช่วย
สร้างแนวทางให้ครูสังคมศึกษามีความรู้ความ เข้าใจที่ใกล้เคียงกัน ถึงบทบาทในการมีส่วนร่วมทาง
การเมือง

4. ควรจะจัดการอบรมหลักสูตรหน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (Civic
Training Course) ให้ครูในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่สอนสังคมศึกษา ในระหว่าง
ปิดภาคเรียนซึ่งจะช่วยให้ครูสังคมศึกษามีความรู้ ความ เข้าใจเกี่ยวกับหลักการของระบอบประชาธิปไตย
ที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับครูสังคมศึกษา

ครูสังคมศึกษาเป็นบุคคลสำคัญต่อการ เรียนรู้ทางการเมืองการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน
อีกทางหนึ่ง นักเรียนจะพัฒนาตนเองในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับ
กับตัวครูผู้สอน เพราะครูเป็นผู้ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทัศนคติและความคิด เห็นต่าง ๆ ฉะนั้น
ผู้วิจัยจึงขอ เสนอแนะครูผู้สอนดังต่อไปนี้

1. ครูสังคมศึกษาควรแสวงหาโอกาสศึกษาหาความรู้ เกี่ยวกับ เรื่องการมีส่วนร่วม
ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพิ่มเติมด้วยการ เข้าร่วมประชุม ร่วมอภิปรายในเรื่องที่เกี่ยวข้อง
ข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย หรือหาโอกาสที่จะทำงานร่วมกับหน่วย
งานต่าง ๆ ของท้องถิ่น เช่น ทำงานร่วมกับสมาคมต่าง ๆ หรือองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่จะช่วย

ส่งเสริมบทบาทของครูสังคมศึกษาในการวางแผนคิดตลอดจนช่วยพัฒนาแนวคิด เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
ทางการ เมืองในระบอบประชาธิปไตยให้มากขึ้น

2. ครูสังคมศึกษาควรจะสนใจแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในวิชาการ เมืองการปกครอง
อย่างเพียงพอที่จะนำไปสอนให้นักเรียนเข้าใจซึ่งถึงการมีส่วนร่วมทางการ เมืองในระบอบประชาธิปไตย
เพราะเท่าที่ผ่านมาครูสังคมศึกษาไม่มีโอกาสศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมทางการ เมืองในระบอบ
ประชาธิปไตยเท่าที่ควร ที่มีอยู่บ้างก็เพียงฉาบฉวย ควรจะศึกษาให้เท่ากันหรือมากกว่าผู้ที่ออกไป
เป็นนักปฏิบัติทางการปกครอง ครูสังคมศึกษาเป็นนักทฤษฎีควรจะ เข้าใจทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ แต่เกี่ยวกับ
กับเรื่องนี้นักปฏิบัติทางการปกครอง เป็นผู้ได้ศึกษาทฤษฎีมากกว่าครูสังคมศึกษา

3. ครูสังคมศึกษา ควรจะแสดงให้นักเรียนเห็นว่า "การมีส่วนร่วมทางการ เมืองใน
ระบอบประชาธิปไตย" นั้นสามารถนำไปปฏิบัติได้ ครูควรแสดง เป็นตัวอย่างและให้นักเรียนได้
เรียนรู้บทบาทเหล่านั้น เช่นในเวลาสอน หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน ถ้าครูสังคมศึกษา
สามารถนำบทบาทนั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันได้แล้ว ย่อมเกิดผลดีแก่นักเรียนและส่วนรวมได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ทำการวิจัยต่อไป

1. ควรจะมีการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการ เมือง พฤติกรรมการมี
ส่วนร่วมทางการ เมือง และค่านิยมต่อการมีส่วนร่วมทางการ เมืองของครูสังคมศึกษาและรายวิชาอื่น
2. ควรจะมีการศึกษาองค์ประกอบทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการ เมืองใน
ระบอบประชาธิปไตย เช่น อาชีพ รายได้ การอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนพฤติกรรมหรือทัศนคติของบิดา
มารดา
3. ควรมีการวิจัยเรื่องนี้ซ้ำอีกกับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ และควรมีการขยายกลุ่มตัวอย่าง
ให้มีขอบเขตกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยครอบคลุมถึงเชื้อชาติ อาชีพ สถานะภาพทางเศรษฐกิจและสังคม
4. การวิจัยควรจะเน้นในเรื่อง การวิเคราะห์หลักสูตรของสถาบันฝึกหัดครูและระดับ
อุดมศึกษาที่จะผลิตครูสังคมศึกษาโดยเฉพาะ เพื่อหาข้อ เสนอแนะ ในการจัดวางหลักสูตรสังคมศึกษา
เพื่อพัฒนาความรู้ความ เข้าใจหรือมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการ เมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็น
ส่วนประกอบด้วย